

Архієрейський хор «Оранта»: багатовекторність мистецької діяльності

Олеся Тоцька, Валентина Маласпіна

Святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України в 1988 р. надало потужного імпульсу процесу відродження незалежності України, піднесенню національної свідомості її громадян та поставило перед багатьма українськими патріотами питання повернення до своїх духовних витоків, зокрема термінового відновлення Української Православної Церкви. Так, у червні 1990 р. в Києві відбувся Всеукраїнський Православний Собор за участю більш як 700 делегатів з усієї України (у тому числі 7 єпископів і понад 200 священників), на якому було затверджено факт утворення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ) та обрано її патріархом Мстислава (Скрипника)¹.

Із утворенням УАПЦ починають створюватися нові парафіяльні громади, відкриваються закриті церкви. Але чи можна уявити собі православні храми без церковних хорів, без їх духовних піснеспівів? Адже, як казав старець Паїсій Святогорець,

«Правильний церковний спів – це вилив назовні внутрішнього духовного стану. Це божественні веселоці! Тобто Христос веселить серце, і людина в сердечних веселоцах говорить з Богом. Якщо півчий бере співучасть у тому, про що співає, то, у позитивному сенсі цього слова, змінюється і він сам, і ті, хто його слухає»².

Так за відродження церковного православного співу у древньому Лучеську взявся викладач педагогічного училища Олександр Головерса. У той час у Луцьку, як і по Україні загалом, набирала оберти Народний Рух, керівництво якого вирішило на мітингах збирати гроші

¹ Мстислав (Патріарх Київський) [Електронний ресурс].

² Православие – это истина. [Електронний ресурс].

для ремонту Хрестовоздвиженської церкви. О. Головерса запропонував старості цього храму організувати церковний хор і почав шукати в музичному й педагогічному училищах талановиту молодь з гарними голосами. Невдовзі йому вдалося зібрати однодумців і запросити на посаду диригента Василя Мойсіюка. О. Головерса запропонував і назву для колективу – «Оранта» (походить від лат. *ora* – «молитва»). Так називається один із найпоширеніших іконографічних образів Божої Матері з молитовно піднесеними вгору руками. І ось уже 24 роки на мистецькому небосхилі нашої неньки-України сяє яскрава зірка – архієрейський хор «Оранта». А незмінним керівником цього колективу і до сьогоднішнього дня є заслужений діяч мистецтв України Василь Васильович Мойсіюк. Для нього хор став справою життя.

Слід зазначити, що на початку свого існування колектив зіткнувся з низкою труднощів: у перебудованій під планетарій церкві була відсутня акустика; не було літургійних нот; співаки не мали виконавських навиків духовної музики. Брак нот українською мовою призводив до того, що духовні піснеспіви, виконані на перших службах, досить суттєво відрізнялись стилістично. Але незабаром знайшлися видані в 30-х рр. ноти Володимира Тележинського, які стали літургійною основою хору. Крім того, тексти й ноти почали приносити люди, надсилали діаспора з Канади й Австралії.

Зі створенням «Оранти» в українську православну церковну музику Волинського краю повернулися твори М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя тощо³. Але орантівці не тільки прикрашають своїм ангельським співом богослужіння, а й беруть участь у різноманітних концертах, фестивалях і конкурсах як в Україні, так і за її межами. Своїми піснеспівами колектив зумів розкрити перед європейським слухачем сокровенні глибини української душі, продемонструвати багатогранність української вокально-хорової культури. Учасники хору співають настільки проникливо, що допомагають присутнім у храмі забути про всі свої земні турботи, підносячи їхні серця до небес; ніжно торкаються потаємних струн людських душ, розчулюючи парафіян до сліз.

Діяльність «Оранти» настільки багатогранна, що вважаємо за необхідне зупинитися детальніше на кожному напрямі її роботи окремо.

³ Гнатюк А. Ті, що моляться / А. Гнатюк, В. Лесюк. [Електронний ресурс].

1. Богослужбова та світська виконавська діяльність.

Хор бере участь у різних богослужіннях: всенічних бдіннях і літургіях, молебнях, таїнствах хрещення і вінчання, чинах похорону та панахиди.

Першу Божественну літургію «Оранта» виконала в далекому 1990 р. на престольному святі в Хрестовоздвиженській церкві міста Луцька. У той час великого національного і патріотичного піднесення хор співав у багатьох місцях – на вулицях, у залах, на перепохованнях та інших важливих заходах, зокрема на відкритті пам'ятника полеглим козакам на полі Берестецької битви (1991 р.). На цій імпрезі були присутні патріарх Мстислав і тодішній Голова Верховної Ради України Леонід Кравчук. «Оранта» проспівала там не тільки Службу Божу, але в кінці вперше виконала Гімн України⁴. Знаменним для колективу є і його участь у 1993 р. в інтронізації патріарха Володимира (Романюка): 23 жовтня хор проспівав всенічну у Свято-Володимирському патріаршому соборі, а 24 жовтня, у день інтронізації, – літургію в соборі святої Софії – Премудрості Божої в Києві.

З 1992 р. і до сьогодні «Оранта» є архієрейським хором Свято-Троїцького кафедрального собору (м. Луцьк). Колектив співав при шістьох архієреях: єп. Миколаєм (Грохом), єп. Спиридоном (Бабським), єп. Серафимом (Верзуном), митроп. Іоаном (Бондарчуком), митроп. Яковом (Панчуком) і нині керуючим Волинською єпархією УПЦ КП митроп. Михаїлом (Зінкевичем).

У планах диригента хору – виконувати ще й авторські літургії відомих композиторів О. Архангельського, О. Кошиця, М. Леонтовича, Я. Яциневича.

Окрім церковної, орантівці виконують і світську музику: обробки українських народних пісень, твори лучан Георгія Мірецького та Віктора Тиможинського (голова Волинського осередку Національної спілки композиторів України), киян Володимира Зубицького та Володимира Рунчака (відповідальний секретар Київської міської організації Національної спілки композиторів України), донеччанина Олександра Некрасова.

⁴ Гнатюк А. Ті, що моляться / А. Гнатюк, В. Лесюк [Електронний ресурс].

2. Концертна та гастрольна діяльність.

Концертна діяльність хору «Оранта» не обмежена лише Україною. Колектив виступав у Іспанії та Італії, неодноразово у Польщі та Німеччині (на запрошення німецької спілки «Мости в Україну»). До своїх ювілейних дат хор щоразу давав сольні концерти в рідному Луцьку. Крім того, він був учасником звітних концертів Волинської області в палаці «Україна» (м. Київ). На рахунку колективу – участь у днях слов'янської культури (м. Гданськ, Польща, 1995), у XVII міжнародному фестивалі «Київ Музик Фест'2006» (Київ, 2006), XIX Фестивалі української культури (м. Сопот, Республіка Польща, 2008)⁵, фестивалі «Міжнародні зустрічі з церковною музикою» (Польща, 2013)⁶ тощо.

Концерти української духовної музики у виконанні хору завжди з успіхом проходили в німецьких містах Бад-Зальцфлен, Лемго, Детмольд, Бюрен та ін. У 2004 р. колектив брав участь у щорічному фестивалі на відзначення дня народження композитора Дж. Верді (м. Детмольд). Центральною подією фестивалю було зведене виконання перлини світового музичного мистецтва – «Реквієму» Дж. Верді під орудою головного диригента концерту, викладача Берлінської вищої музичної школи Еріха Вьохнера. «Оранта» співала разом із хорами Вищого технічного університету Польщі, Вищої музичної школи та філармонії Детмольда в супроводі Детмольдського симфонічного оркестру.

Про хор неодноразово писала українська та іноземна преса, зокрема: «*Kammerchor aus der Ukraine*», «*Kammerchor "Oranta" im Rathaus empfangen*» (*Neue Westfälische*, № 100, 30.04.2002), «*Ukrainischer Chor "Oranta" begeisterte*» (*Lippe aktuell*, 3.12.2008).

«Оранта» стала єдиним українським мистецьким колективом, який був запрошений на відкриття виставки «Україна – світові» («Скіфське золото і культура Трипілля») у національному музеї Польщі у Варшаві (квітень 2008 р.). Відкривали цю експозицію два президенти: України – Віктор Ющенко і Польщі – Лех Качинський.

⁵ Волинський хор «Оранта» вкотре представив своє мистецтво за кордоном. [Електронний ресурс].

⁶ Пролунали за Бугом [Електронний ресурс].

Нещодавно було започатковано проект співпраці із камерним оркестром «Кантабіле» Волинської обласної філармонії (керівник – народний артист України Товій Рівець). У його рамках 22 червня 2014 р. було виконано месу *G-dur* Ф. Шуберта (солісти – А. Зарицька, А. Зарицький, О. Гонтар) у костелі св. Петра і Павла (м. Луцьк). У планах хору «Оранта» – виконання твору «Stabat Mater» («Страждальна Мати») Дж. Россіні в супроводі цього ж оркестру.

3. Конкурсна діяльність.

Архієрейський хор «Оранта» є унікальним колективом, адже приносить високі нагороди майже з усіх конкурсів, у яких бере участь. Зокрема, найвагомішими перемогами хору є:

- гран-прі на конкурсі хорів Автокефальної Церкви (м. Львів, 1991 р.);
- I місце на II Міжнародному конкурсі хорових колективів ім. Лесі Українки (м. Луцьк, 1994 р.);
- лауреат обласної літературно-мистецької премії ім. Агатангела Кримського (м. Луцьк, 1994 р.);
- гран-прі на III Міжнародному конкурсі хорових колективів ім. Лесі Українки (м. Луцьк, 1996 р.);
- лауреат I Міжнародного фестивалю хорової музики «Каха Саламанка Ельсорія» (Іспанія, 1997 р.);
- I місце на XVII Міжнародному конкурсі церковної музики (м. Гайнувка, Польща, 1998 р.);
- I місце на Міжнародному конкурсі «Музика світу» (м. Фівізано, Італія, 1999 р.);
- лауреат V Мюзік-фесту «Золотоверхий Київ» (м. Київ, 2001 р.);
- II місце на IV конкурсі хорової музики ім. М. Леонтовича (м. Київ, 2002 р.);
- гран-прі на IV Міжнародному конкурсі хорових колективів ім. Лесі Українки (м. Луцьк, 2006 р.)⁷.

Зокрема, про високу виконавську майстерність «Оранти» на XVII Міжнародному конкурсі церковної музики в м. Гайнувка писала

⁷ Мойсіюк Василь. [Електронний ресурс].

фестивальна газета: «Хор "Оранта" собору Святої Трійці з Луцька (Україна) презентував чудову, вирізнену динаміку – від глибокого, насиченого піано до форте»⁸.

4. Дискографічна та видавнича діяльність.

Хор «Оранта» має у своєму доробку 3 компакт-диски.

1. Піснеспіви Божественної Літургії. Диск присвячений 250-річчю кафедрального собору Святої Трійці в Луцьку і містить 16 творів (загальний час звучання – 61:50):

- М. Березовського – «Не отвержи мене во время старости», «Радуйтеся, праведнії»;
- Д. Боршнянського – «Тебе, Бога, хвалим»;
- М. Вербицького – «Сугуба ектенія», «Хваліте Господа з небес»;
- П. Григор'єва – «Єдинородний Сину»;
- М. Леонтовича – «Велика ектенія», «Достойно є», «Святий Боже», «Нехай повні будуть уста наші», «У Царстві Твоім», «Херувимська»;
- М. Лисенка – «Боже великий, єдиний» (аранж. О. Кошиця), «Камо поїду» (ред. Р. Стельмашука);
- К. Стеценка – «Благослови, душе моя, Господа»;
- В. Фатєєва – «Милість миру».

2. Різдвяні піснеспіви. На диску записано 18 творів (загальний час звучання – 45:13):

- А. Ведель – «Різдвяні ірмоси № 1, 3»;
- обробка А. Гнатишина – «Що то за предиво»;
- обробка В. Іваника – «Спи, Ісусе»;
- обробка І. Концевича – «Ой в Єрусалимі рано задзвонили»;
- обробка М. Леонтовича – «Ой на річці, на Ордані»;
- обробка С. Людкевича – «Бог Предвічний», «Во Вифлеємі нині новина», «Небо і земля»;
- обробка невідомого автора – «Господь Бог Предвічний»;
- обробка О. Нижанківського – «Бог ся рождає», «Возвеселімося разом всі нині», «На небі зірка»;

⁸ Gazeta Festiwalowa. – 1998. – № 3. – С. 4.

- обробка прот. В. Собка – «В Вифлеємі днесь Марія»;
- обробка К. Стеценка – «Днесь поюще», «На Йорданській річці», «По всьому світу стала новина», «Роздество Христове»;
- обробка Н. Ступницького – «Ой рано, рано».

3. Архієрейський хор «Оранта». Диск містить 9 творів:

- Д. Бортнянський – хоровий концерт «Тебе, Бога, хвалим»;
- С. Извеків – «Хотех слезами омити»;
- М. Леонтович – «Херувимська»;
- О. Некрасов – фольклорна імпровізація на тему української народної пісні «Весілля Мухи»;
- Р. Твардовський – «Алилуя»;
- В. Тиможинський – «Кривий танець» (слова народні), «Купайло» (слова народні), «Святий Боже», хорові прелюдії «Ранок. Вечір» (слова народні).

Колектив планує перевидати диск із колядками.

Окрім того, до 20-річчя створення хору в 2010 р. була видана книга «Духовні піснеспіви “Оранти”» (обсягом 132 с.), яка вмістила 27 творів із нотами:

- С. Архангельський – «Нині відпускаєш»;
- Д. Бортнянський – «Воспойте людіє», «Слава на небі Богу», «Приїдіте воспоім», «Хай воскресне Бог»;
- А. Ведель – «Всесвітнюю славу», «Днесь владика тварі», Пасхальні ірмоси (пісні 1, 3-9), «Слиши, дщи, і виждь», «Царю небесний»;
- М. Вербицький – «Ангел вопіяше»;
- П. Гончаров – «Хресту твоєму»;
- С. Дегтяров – «Днесь Христос на Іордан приїде», «З небесних країв», «Зійшов Бог при окликах сурмних», «Преславная днесь», «Приїдіте, взидем на гору Господню», «Сей день радості і веселія»;
- С. Извеків – «Хотех слезами омити»;
- розспів Києво-Печерської Лаври – «В молитвах Неусипающую Богородицю»⁹.

⁹ Духовні піснеспіви «Оранти» / [Упорядник В. В. Мойсіюк]. – Луцьк, 2010. – 132 с.

5. Навчальна діяльність.

У хорі «Оранта» мають можливість проходити практику студенти Волинського державного училища культури і мистецтв ім. І. Ф. Стравінського та Інституту мистецтв Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Колектив брав участь у захистах дипломних робіт випускниками згаданого інституту та Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка.

Слід зазначити, що на даний час хор «Оранта» – це високопрофесійний колектив. Кількісний склад становить приблизно 20–25 співаків, оскільки постійно поповнюється молодими виконавцями. Диригент хору В. В. Мойсіюк при прослуховуванні нових співаків керується такими критеріями відбору:

- читка нот з листа;
- чистота інтонації;
- тембральне забарвлення голосу.

Щодо якісного складу доцільно зазначити, що в хорі співають Олег Гонтар, Андрій Зарицький, Віктор Мрочко – заслужені артисти України; А. Зарицька – володарка спеціальної медалі імені К. Пігрова «Чистота інтонації – основа хорового мистецтва»; І. Кириченко – лауреат всеукраїнських і міжнародних конкурсів. З 1998 по 2004 р. учасницею хору була Зоя Рожок (Іванюк), яка на даний час є солісткою Національної опери України ім. Т. Г. Шевченка.

У хорі співають не тільки вокалісти та хормейстери, але й інструменталісти.

Отже, як бачимо, архієрейський хор «Оранта» є різноплановим колективом. Він здійснює такі види діяльності:

- богослужбову та світську виконавську;
- концертну та гастрольну;
- конкурсну;
- дискографічну та видавничу;
- навчальну.

Окрім того, колектив має низку планів. Сподіваємось, що вони будуть успішно реалізовані і зірка «Оранти» ще довго світитиме на мистецькому небосхилі України та тішитиме слухачів своїм ангельським співом.

Список джерел і літератури:

1. Волинський хор «Оранта» вкотре представив своє мистецтво за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zahid.net/news>
2. Гнатюк А. Ті, що моляться / А. Гнатюк, В. Лесюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoslavia.volyn.ua>
3. Духовні піснеспіви «Оранти» / [Упорядник В. В. Мойсіюк]. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 132 с.: 20 іл.
4. Мойсіюк Василь. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>
5. Мстислав (Патріарх Київський) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
6. Православие – это истина. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vk.com/club30504651>
7. Пролунали за Бугом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoslavia.volyn.ua>
8. *Gazeta Festiwalowa*. – 1998. – № 3. – С. 4.